

Společnost jako vlastní locus hominis

Roman Cardal

12. septembra 2023 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

Produktivní a neproduktivní společnost

Od dob Platóna je ve filosofii *společenská* považována za atribut, tj. za nutný, z lidské specifity plynoucí vlastnost člověka. Jedinec, chce-li přežít a dosáhnout určité úrovně života, se musí zapojit do společenského přediva vztahů. Bez pomoci druhých by byl odsouzen ke smrti. Zapojení do společnosti je pro něj tudíž naprostou nezbytností, ne nadstandardním luxusem, jehož si může dopřávat jen občas a podle podmínek, které si diktuje on sám. Součástí jeho spontánního útěku před smrtí je hledání spásy v síle kolektivu, který vyrovnává nedostatečnosti jeho slabého individuálního bytí.

James Barry, *Královna alebo Domáca výchova na windsorskom dvore*

zdroj: wikimedia commons / Yale Center for British Art, B1977.14.11049

Tím, že ve společnosti žijeme od našeho narození, neuvědomujeme si, za co všechno jí dlužíme. Teprve kdybychom se ocitli na delší dobu zcela bez pomoci a podpory druhých, začali bychom bolestně zjišťovat, že postupně ztrácíme jedno dobro za druhým, až bychom nakonec byli zbaveni všech produktů lidské kolektivní kultury.

Produkce materiálních dober je nejnápadnějším výsledkem vzájemné spolupráce rozumných bytostí. Ale společnost není pouze „strojem“ určeným k výrobě hmotných komodit. Zajišťuje jedincům mnohem více. Umožňuje jejich „soubytí a soužití“, vede ke zkušenosti žádoucí blízkosti druhých, naplňuje potřebu života v přátelství a lásce. Proto se na ni nelze dívat jen jako na „továrnu“, na organizaci práce a odpočinku za účelem zvyšování materiálního blahobytu jejích členů. Druhým mohu nabídnout výsledky mé práce, ale mnohem cennější je, když alespoň některým z nich dokážu nabídnout sám sebe. A čím více jsem intelektuálně a mravně kultivovanější, tím větší hodnotu pro ně tato nabídka má.

Společenská povaha útěchy a bezútěšnost přehlížení druhých

Existuje něco jako *útěcha ze společnosti*. Nejde jen o vzletnou frázi, která se sice hodí do nedělního kázání v kostele, ale v praktickém životě nedochází přílišného naplnění. Nejde jen o něco, co se nabízí jako životní program pro malý počet altruistů, kdežto ti ostatní mohou hledat a s úspěchem nalézat své útěchy v jiných oblastech. Skutečná útěcha není nikdy striktně individuální, vždy pramení z *blízké přítomnosti někoho druhého*, který je schopen vyjít vstříc našim nejzákladnějším potřebám.

Je-li totiž člověk skutečně společenskou bytostí, pak je izolovaný a sebestředný způsob existence naprosto bezútěšný. Hledat dobro a útěchu jen a pouze sám v sobě se podobá naději, že se napojím z prázdné studny. Pokud je alespoň z části naplněna, naplnil ji někdo jiný než já přinejmenším tím, že mi dodal „vodu“, kterou mohu hasit svoji žízeň. Veškeré mé vzdělání je „mé“ ne proto, že bych ho vytěžil z nějakého skrytého pokladu v mém nitru. Při studiu naopak vystupuji ze sebe a jsem přiváděn k tomu, co si mohu osvojit, přičemž každé osvojení předpokládá, že získávám pro sebe něco, co nebylo původně mé.

V antice se uchytil ideál, podle něhož si moudrý vystačí sám se sebou, neboť je zcela autochtonní a nezávislý. Stačí se však zeptat, odkud získal svoji moudrost a ihned je jasné, že by ji bez přispění druhých nikdy dosáhnout nemohl. Druhé je samozřejmě možné přehlížet i tím, že si od nich беру jen to, co potřebuji a jejich vlastní osoba mě nezajímá. Pak je druhý člověk něco jako „regál“, z něhož si беру zboží pro mou vlastní spotřebu. Regál mě nezajímá, plně se soustředím na to, jakou „nabídku“ obsahuje. Když si ji vezmu, nemá pro mě žádný další význam.

Přátelství a láska nejsou na prodej

K takovému mezilidskému vztahování dochází v případě, kdy si lidé vyměňují informace a nabízejí ke směně zboží, které vyprodukovali nebo které přeprořádají. Obchodníci se dohodnou na podmínkách, za nichž bude jejich styk probíhat a dodržují-li je, mají mezi sebou „dobré a korektní vztahy“, které vedou k tomu, že si mohou vzájemně důvěřovat. Mohou se dokonce i pravidelně osobně setkávat a svoji spolupráci posilovat. Každý z nich má však za cíl prosperitu své podnikatelské aktivity a tomuto účelu je podřízeno naprosto vše. Kdyby příliš familiární styk s obchodním partnerem působil snižování finančního zisku, bylo by nutné ho omezit anebo úplně přerušit a navrátit se k čistě formálním komerčním vztahům.

Stará lidová moudrost ale tvrdí, že ne všechno si lze za peníze koupit. Být dobrým obchodníkem ještě neznamená být dobrým a hlavně opravdu šťastným člověkem. Byznysmen si svou profesní činností může vydobýt respekt či dokonce úctu a uznání druhých, jejich lásku si ale koupit nemůže. Finanční prostředky lze investovat i do zvyšování důvěryhodnosti firem a jejich majitelů, avšak investiční pobídky pro získání lásky by představovaly absurdní počin. Je samozřejmě možné někoho milovat díky tomu, že nám poskytuje dobré živobytí, ale v tom případě se jedná o *amor concupiscentiae*, o lásku žádostivou, jíž milujeme našeho dobrodince ne pro něj samotného, ale kvůli dobrům, která nám poskytuje.

Kdyby zdroj jeho dobrodiní vyschl, i naši „lásku“ by potkal stejný osud – uvadla by i ona. Jen *amor benevolentiae*, benevolentní láska nehledí na dobra, která mi ze vztahu s druhými kynou, nýbrž na osobu dárce, kterého nepřestávám milovat ani tehdy, kdy mi již dřívější dobra neposkytuje. Oceňuji jeho osobu kvůli ní samé a proto tento postoj nemůže být založen na dobrech, která mi poskytuje. Ty k benevolentní lásce mohou přivádět jen tehdy, kdy v nich spatřujeme *manifestaci* dobroty dárce, která trvá i čase, kdy z tohoto bohatého pramene žádná dobra nevytékají.

Mít a být - dva základní způsoby existence

Žádná dobročinnost by ostatně nebyla uskutečnitelná, kdyby chtěl každý ze vztahování k druhým vždy těžit jen svůj vlastní prospěch. Bohatý člověk by nikdy nemohl obdarovávat chudé, protože by z toho neměl žádný zisk. Má-li někdo dostatek hmotných dober a je po této stránce zajištěný, nemá ani zdaleka zajištěno to, co se penězi dosáhnout nedá – nezištnou blízkost těch, s nimiž může být a konverzovat *jen tak*, s nimiž se může stýkat a žít, protože *mu je s nimi prostě dobře*. Ti totiž naplňují potřebu vázanou na jeho společenskost, která není redukovatelná jen na spolupráci při zhotovování ekonomicky směnitelných či užitečných produktů.

James Tissot, *Kázanie Nášho Pána Apoštolom*

zdroj: wikimedia commons / Brooklyn Museum

Obr. Krista s apoštolmi, wiki

Když v evangeliích čteme pasáže o povolání dvanácti učedníků, dozvídáme se, proč je Kristus vyzval k jeho následování. Měli hlásat radostnou zvěst, měli vyhánět zlé duchy, ale to hlavní, proč je vytrhl z jejich starých životů bylo, *aby byli s ním*. Být s někým, koho milujeme, je tím, nad co není třeba hledat něco dalšího. V tomto vzájemném soubytí a soužití se projevuje hlavní smysl společenskosti člověka a veškerá jeho produktivní a ekonomická činnost není vposledku finalizována ničím jiným než dosažením tohoto stavu. Katolické učení, podle něhož máme Boha milovat ne kvůli dobrům, která nám poskytuje, ale primárně kvůli Němu samotnému, je návodem, jak s Ním jednoduše být a nežádat nic z pokladů jeho bohatství kromě Jeho Osoby.

„Mít“ a „být s“ jsou tedy dva základní způsoby, jimiž člověk může rozvrhnout svou existenci. Erich Fromm tomuto tématu věnoval svou známou knihu *Mít nebo být*. Odhlédneme-li od marxistického pozadí jeho výkladu, musíme uznat, že se v něm dotýká skutečně relevantního problému.

Při této příležitosti si je též možné uvědomit *nesmyslnost multikulturalizmu*. Kultura je kolektivní (a tedy společenský) produkt, jenž mohou ve vzájemné spolupráci vytvořit pouze lidé, kteří *dlouhodobě a po celé generace žijí pospolu*. Tato vzájemnost a pospolitosť předpokládá, že se *shodnou na některých základních světonázorových a etických otázkách*. Pokud se na nich neshodnou, jejich soužití se rozpadá a lidská vzájemnost, faktické uskutečnění lidské společenskosti, naráží na nepřekonatelné překážky. Některé kultury se ale vyznačují zásadní neshodou ohledně těchto záležitostí. Jejich příslušníci tedy *nemohou být spolu* a musí se rozdělit do paralelních společností. V takovém případě je jedna společnost limitem společenskosti člověka, který patří k odlišné kultuře a je tedy zásadním *popřením* této

jeho společenskosti, která by se měla z principu vztahovat na všechny lidi.

Společenská člověka proto může dojít svého naplnění *jen v rámci vzájemně kompatibilních kultur*.

Odtud je patrné, že ideologie multikulturalizmu je vlastně namířena *proti* společenskosti člověka.

Multikulturní společnost je vnitřně rozporný „pojem“, je ideologickým a tedy čistě imaginárním a slovním spojením pojmově a reálně neslučitelných skutečností.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/spolecnost-jako-vlastni-locus-hominis/>